

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעור ממורנו ורבינו

מרא דאתרא דשכונת "אדמור מצאנז-והסביבה"

הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ליל ש"ק פ' וארא תשפ"א

מה יעשה כשהוא מסופק אם בירך ברכה ראשונה על המאכל שלפניו

מספרים שהבחור שהיה מביא ארוחת בוקר לרבינו החת"ס זצ"ל, שכח פעם אחת להביאה לו, ובסוף הבוקר כשרבינו זצ"ל שאל אותו האם הביא את הארוחה בבוקר, ענה לו "כנראה שברוב התמדתו, הרב שליט"א לא הרגיש שאכל מה שהבאתי. ענה לו רבינו החת"ס זצ"ל, "יתכן שלא הרגשתי אם אכלתי או לא אכלתי, אבל שלא אזכור שברכתי, כאשר כל ברכה אצלי היא בכל כך הרבה דביקות, זה לא יתכן ששכחתי".

מעשה שהיה במי שעדיין לא הגיע למדרגה של רבינו החת"ס זצ"ל, וברכותיו הם במהירות כזו שאינו יכול לזכור בוודאות אם כבר בירך, ופעם אחת ישב על יד השלחן כדי לאכול, ומשום מה הסתפק אם בירך ברכה ראשונה על המאכל שלפניו או שעדיין לא בירך.

שיטת הפוסקים להלכה דבספק בברכת הנהנין אינו מברך

בשו"ע (סי' קס"ז ס"ט) נפסק שאם הוא מסופק אם בירך המוציא אם לאו אינו חוזר ומברך, וכן נפסק עוד פעם (סי' ר"ט ס"ג) כל הברכות אם נסתפק אם בירך אם לאו, אינו מברך לא בתחילה ולא בסוף, חוץ מברכת המזון מפני שהיא של תורה (וע"ע סי' קפ"ד ס"ד דאם אכל ואינו יודע אם בירך ברהמ"ז אם לאו, צריך לברך מספק מפני שהיא מה"ת – והוסיף המ"ב סק"י"ג שגם מברך ברכה רביעית של ברהמ"ז אע"פ שהיא רק מדרבנן, כדי שלא לזלזל בה), ויותר מזה מבואר במ"ב (סי' קס"ז סקמ"ט וסי' רט"ו סק"כ) דמשום החומרא של "לא תשא", אפילו אם ירצה לברך אסור לו לברך, ומ"מ כ' רע"א (סי' קפ"ד ס"ד) דבכה"ג יהרהר הברכה בלבו, משום דלשיטת הרמב"ם (ה' ברכות פ"א ה"ז) בכל ברכות דרבנן יוצא בהרהור (וע' בשו"ת תשוה"נ ח"ג סי' ע"ז, ונעלם ממנו שרע"א כבר כ"כ).

ביאור רע"א מה צריך לעשות כשעומד לפניו ספק בברכת הנהנין

הנה בכל שאלה שהוא מסופק אם בירך ברכת הנהנין, אע"פ דלהלכה לא קיי"ל כשיטת הר"י בתוס' בברכות (י"ב. ד"ה לא) שפסק שצריך לברך לחומרא, אבל ביאור רע"א בשיטתו (בהגהותיו על סי' ר"ט ס"ג) עדיין קיים, והיינו דאינו יכול לחזור ולברך שמא כבר בירך, וגם אינו יכול לאכול שמא באמת לא בירך, ונמצא שאוכל בלי ברכה. בקיצור, על הצד שכבר בירך ולא יאכל הרי היא ברכה לבטלה, ואם נפסוק שיברך שנית ויאכל, אפשר יעבור על ברכה לבטלה, וממילא אין נ"מ בין אם יחזור ויברך ויאכל, ובין אם לא יחזור ויברך ולא יאכל, בכל אופן ברכה אחת תהיה לבטלה, דאם לא יברך שנית ולא יאכל, על הצד שכבר בירך, נמצא שבירך לבטלה, ואם מברך שנית ויאכל, על הצד שכבר בירך, נמצא שבירך לבטלה, וא"כ שפיר יכול לברך ולאכול, וזו היא שיטת הר"י בתוס'.

האם ראוי להחמיר שלא לאכול במקום סב"ל

השעה"צ (סי' קס"ז סקמ"ח) כ' דרשאי להחמיר ע"ע שלא לאכול, ועי"ז אינו נכנס לחשש איסור, ולכאורה תמוה למה אין בזה אפילו חשש איסור, דהא אפשר באמת בירך, וא"כ איגלאי מילתא למפרע שבירך לבטלה.

עצה שיברך שנית ויאכל על סמך הברכה השניה שהיא הפסק בין הברכה הראשונה והאכילה

הגר"א גנחובסקי זצ"ל (בני ראם סי' מ"א אות ב') כ' דלכאורה אמאי לא נאמר לו שיברך שנית, דהרי על הצד שכבר בירך, אם יברך שוב לא תהיה ברכה זו לבטלה, משום שאחרי שיברך, גם אם כבר בירך פעם אחת, הרי עכשיו הברכה השניה היא תהא הברכה שפוטרנו, משום שהיא הפסיקה בין הברכה הראשונה לאכילתו, וכי תימא שעייז גורם שברכתו הראשונה תהא לבטלה, זה אינו, דבלא"ה על הצד שכבר בירך, אם לא יאכל, הרי היא לבטלה (וכמשי"כ רע"א הנ"ל), וא"כ למה כ' השעה"צ שרשאי להחמיר על עצמו שלא לאכול, דיש עצה אחרת דשפיר יוכל לאכול, והיינו שיברך שנית, וממ"נ לא יפסיד בזה, דאם עדיין לא בירך, שפיר עשה שבירך ואכל מה שרצה לאכול, ואם כבר בירך ולא יאכל כמשי"כ השעה"צ, א"כ אגלאי מילתא שברכתו שבירך היתה לבטלה, וא"כ מה יפסיד אם יברך עכשיו ויאכל על סמך ברכתו השניה. וכ"ת שאם כבר בירך, ברכתו השניה היא ברכה שאינה צריכה, הא קיי"ל שאם עושה כן כדי להנצל מספק לא הוי ברכה שאינה צריכה. ולכן הסביר שיטת השעה"צ, שאנו דנין אותו לפי השעה שמברך, וכיון שעכשיו כשבא לברך שנית, על הצד שכבר בירך, הוי ברכתו השניה ברכה לבטלה, אע"פ שאחרי שיברך לא תהא ברכתו לבטלה, משום שהיא הפסק לראשונה, וממילא היא הפוטר אותו, מ"מ כיון שבשעה שמברך היא ברכה לבטלה על הצד שכבר בירך ונפטר מלברך, ממילא אסור לו לברך שנית.

המברך ברכה שנית לבטלה אינו יכול לצאת י"ח בה אפילו בדיעבד

אבל לענ"ד נראה דיש לדון טובא בעצה זו לברך שנית, לפי מה שיסד הג"ר בנימין דיסקין זצ"ל (אביו של המהרי"ל דיסקין זצ"ל - הובא בספר שיח תפילה עמוד רמ"ו), דאינו יכול לצאת ידי חובתו במה שהתחיל לברך ברוך אתה ה', דכיון שבזמן שהתחיל לברך, לא הי' חייב לברך משום שכבר בירך (פי' דכל החידוש של הגר"א גנחובסקי זצ"ל הוא על הצד שכבר בירך), א"כ תחילת הברכה השניה היתה לבטלה, וממילא א"א לצאת ידי חובתו במה שבירך לבטלה, כעין המבואר בהל' פסח (סי' תע"ה ס"ה) דאם אכל כזית מצה והוא נכפה בעת שטותו ואח"כ נתרפא, חייב לאכול עוד פעם אחר שנתרפא לפי שאותה אכילה היתה בשעה שהי' פטור מכל המצוות, ולפי"ז בנד"ד לא ירויח במה שיברך ברכה, דאפילו אם נאמר שהוא הפסק בין הברכה הראשונה (על הצד שכבר בירך), אבל אינו יכול לסמוך על ברכה זו כאשר תחילת הברכה היתה לבטלה (וכבר הארכתי בשיעור בסוגי' זו בש"ק פי' נשא תשע"ב וכדלהלן).

הפסיק בין ברכת המוציא לאכילת הפת באמירת ברוך אתה ה'

מעשה שהי' במי שבירך המוציא על לחם משנה והוציא כל ב"ב בברכתו, ולפני שטעם בעצמו חתך הרבה פרוסות כדי לחלקם לכולם (ובענין הנהגה זו ע' מ"ב סי' קס"ז סקע"ט דאע"פ שמבואר ברמ"א שם סט"ו דמותר לתת לכל אחד חלקו קודם שיאכל, והם ימתינו עד שהוא יאכל, אבל הט"ז חולק וס"ל דאינו כדאי שיחלק לכל אחד חלקו מכיון שאינם רשאים לטעום עד שהוא יטעום תחילה, וא"כ נחשב כהפסק בין הברכה לאכילה וזה אסור לכתחילה, אלא יטעום קודם ואח"כ יחלק לכל אחד ואחד, וכן פסק בשו"ע הרב שם ס"כ, ולמעשה כ' בתורת שבת בסי' ער"ד הערה ד' דבעוד שהוא לועס ואוכל, יחלק למסובים), ואח"כ לקח פרוסה בידו, וכהרגלו בימות החול אחזו בעשר אצבעותיו והתחיל לברך "ברוך אתה ה'", אבל בני משפחתו צעקו לו שהוא כבר בירך המוציא ולכן הפסיק מיד, ונסתפק אם אמירת "ברוך אתה ה'" נחשבת כהפסק בין ברכת המוציא לאכילתו, והחליט שמסתמא אינו הפסק משום שהתחיל לברך אותה ברכה של המוציא (ועוד חשב דבעצם אין לו דרך להציל את החצי ברכה שבירך), ולכן התחיל לאכול מהפרוסה שבידו. אבל לא הי' רגוע וחשב עוד פעם, דסוף סוף כיון שהמלים "ברוך אתה ה'" לא היו לצורך בכלל, מסתמא הי' הפסק, וא"כ חייב לברך עוד פעם, ולכן החליט לסיים ברכתו שהתחיל בטעות, ואמר "אלוקינו מלך העולם המוציא לחם מן הארץ" ואכל כזית. אח"כ נסתפק, דכיון שהחליט שמה שאמר "ברוך אתה ה'" הי' שלא לצורך, אפשר זה נחשב כהסיח דעתו ממנו, והראי"י שאכל מהפרוסה מיד אחרי שאמר "ברוך אתה ה'" על סמך הברכה הראשונה שבירך, וא"כ מי יימר

שיכול עכשיו להמשיך את ברכת המוציא שבירך בפעם השני, דאפשר כיון שכבר הסיח דעתו מתחילת הברכה, צריך לחזור ולברך כל הברכה מתחילתה.

עוד יש להסתפק דאם נאמר שמה שבירך "ברוך אתה ה'" נחשב כהפסק בין הברכה הראשונה לאכילתו, האם צריך עוד לחם משנה, משום שאע"פ שברכתו הראשונה היתה על לחם משנה, אבל כיון שנתברר שבירך לבטלה, ועכשיו חייב לחזור ולברך, הרי אין לו לפניו רק פרוסות לחם, וא"כ אפשר צריך להשיג לחם משנה מחדש כדי לברך המוציא על לחם משנה.

האם בני המשפחה י"ח ברכת המוציא ששומעים מבעה"ב בסעודת שבת כשהוא אינו י"ח בברכתו

עוד יש להסתפק כיון שבני משפחתו רצו לצאת ידי חובתם בברכתו, אפשר גם הם צריכים לחזור ולברך על הצד שהוא בעצמו אינו י"ח בברכת המוציא הראשונה שבירך, דאין ערבות בברכת הנהנין, והם י"ח רק מדין שומע כעונה, ואם ברכתו היא לבטלה, גם הם אינם יכולים לצאת י"ח בברכה זו, ואע"פ שיש מצוה לברך על לחם בשלש הסעודות בשבת, וא"כ למה אינו יכול להוציאם מדין ערבות כמו שיכול להוציאם בקידוש אע"פ שאינו טועם, הסביר השו"ע (סי' קס"ז ס"ב) והמ"ב (שם סקצ"ד וסי' רע"ג סק"י"ט) שאין החובה של לחם בשבת משום מצוה, אלא כדי שיהנה מסעודת שבת, והראי"י דאם הוא נהנה ממה שמתענה, א"צ לאכול (כמבואר בסי' רפ"ח ס"ב), ולכן אינו יכול להוציא אחרים בברכת המוציא בשבת אם אינו אוכל עמהם (אא"כ הוא מקדש על הפת, דאז ברכת המוציא היא כמו ברכת בפה"ג על היין).

אמנם יש להקשות על יסוד זה, דהרי מבואר בה"ל פסח (סי' תפ"ד) שיכול להוציא אחרים בברכת בורא פרי האדמה על הכרפס בליל הסדר גם כשאינו אוכל מהם, והסביר המ"ב (סק"ד) אע"ג דא"א להוציא אחרים בברכת הנהנין, מ"מ ברכת הירקות ג"כ נחשבת כברכת המצוה, והסביר מרן הגרשז"א זצ"ל (שש"כ פני"א הערה י"ח), דאע"פ שאכילת הכרפס אינה באה אלא רק כדי להתמיה את התינוקות שישאלו, ואין בזה כל חיוב, מ"מ עיקרו הוא למצוה ולא כדי ליהנות ולהתענג, משא"כ לחם משנה דעיקר אכילת הפת הוא כדי ליהנות מאכילה חשובה, והוסיף דגם בקריאת שיר השירים ורות וקהלת בשלש הרגלים, אע"ג דחובת קריאתם ודאי קיל טפי מחיוב של לחם משנה, אפ"ה גם בזה יכול הבעל קורא להוציא אע"ג שכבר יצא, וגם חוזר ומברך.

מה ההיתר שלא לאכול אם בסב"ל מותר לו לאכול לכתחילה וע"י אכילתו יתקן הברכה לבטלה

והנה הגר"א גנחובסקי זצ"ל (בני ראם סי' י"ב) תמה על השעה"צ, היאך כתבדמי שאינו יודע אם בירך רשאי להחמיר ע"ע שלא לאכול, ועי"ז אינו נכנס לחשש איסור, הלא קי"ל דספק דרבנן לקולא, וא"כ מותר לו לאכול, ואם הוא יחמיר ע"ע ולא יאכל, על הצד שבירך הוי ברכתו לבטלה, משא"כ אם יאכל, על הצד שבירך, יתקן שברכתו לא תהא לבטלה. ואין זה דומה לשיטת הריטב"א בחולין (ק"י). דמי שבירך ענט"י כדי לאכול לחם, ונמלך שלא לאכול, שאינה ברכה לבטלה, דהתם עשה מעשה גמור של נטילה, וכיון שחשב לאכול בזמן הנטילה, היה חייב ליטול ידיו, וממילא קיים מצוה, ושפיר בירך, אע"פ שנמלך אח"כ ואיגלאי מילתא למפרע שלא היה חייב ליטול ידיו. ולפ"ז כיון שזה ברור שאדם חייב לתקן כל מה שיכול כדי לתקן את העבר, כדי שאם כבר בירך לא תהא ברכתו לבטלה, וגם פשוט שמותר לו לאכול לכתחילה, א"כ קשה מדוע פסק השעה"צ שרשאי להחמיר ולא לאכול.

ולכן חידש ע"פ המבואר במ"ב (סי' תרנ"ב סק"ב) בשם המ"א, שאם לא נטל לולב ביו"ט ראשון של סוכות עד בין השמשות, חייב ליטלו, אבל בשאר הימים שהמצוה היא רק מדרבנן אינו חייב ליטלו בין השמשות, ומיהו נכון ליטלו, וצ"ע טובא, דהרי אם לא יטול הלולב בין השמשות, בודאי עבר עבירה על שלא נטל לולב באותו יום, משא"כ אם יטול הלולב בין השמשות, אפשר יקיים את המצוה ויתקן העבירה, וא"כ למה אינו חייב ליטול לולב בבין השמשות בשאר הימים מעיקר הדין, אעכ"ל דכיון שהחיוב לתקן הוא רק מדרבנן, בחיוב כזה קי"ל ספק דרבנן לקולא, וממילא יש לבאר כוונת השעה"צ גם באופן כזה, דאם נאמר שברכה לבטלה היא רק איסור דרבנן (ומרן החזו"א זצ"ל סי' קל"ז סק"ה ס"ל דלכו"ע

הוא דרבנן – ובספר ברכת יעקב להגרי"ח סופר שליט"א הביא מאה ושמונים שיטות דס"ל שהוא רק איסור דרבנן, ורק כמה שיטות שהוא דאורייתא). עכ"פ אם השעה"צ ג"כ נוקט שברכה לבטלה היא רק דרבנן, ממילא מספק יש להקל, ושוב גם התיקון הוא רק מדרבנן, ומספק הוא פטור מלתקן, וממילא יכול להחמיר ע"ע ולא לאכול.

סברת החולקים על השעה"צ

והנה יש שחלקו (עוטה אור ח"א סי' ה' סק"ב) על השעה"צ שפסק שיכול להחמיר ע"ע ולא לאכול, וכתבו שאדרבה הוא חייב לאכול, והסבירו שאם יאכל עשה כדין דשמא בירך, ואם לא יאכל, על הצד שבירך הרי בירך ברכה לבטלה, והסביר דבשלמא לענין אכילה ע"י ספק ברכה שהוא ספק להבא, קיי"ל דספיקא לקולא, אבל לשעבר, על הצד שכבר בירך, י"ל שעבר על איסור דאורייתא של "לא תשא", וא"כ הוא ספק דאורייתא, ואילו אם יאכל הוא רק ספק דרבנן.

אבל הגר"א גנחובסקי זצ"ל (בר אלמוגים סי' כ"א עמוד קמ"ו ד"ה אבל) הקשה עליו, דקיי"ל דברכה לבטלה הוא רק איסור דרבנן (וכנ"ל), ועו"ל דאפילו אם הוא ספק אם ברכה לבטלה הוא איסור דאורייתא או דרבנן, הכא הו"ל ספק ספיקא, דילמא לא בירך, ודילמא זה דרבנן.

ביאור חדש בהבנת השעה"צ

והנה היה מקום לבאר דברי השעה"צ, דמייירי שהוא מסופק אם בירך המוציא, וכבר טעם קצת לחם (והכי מדוייק בלשון המ"ב שם סקמ"ט, שכתב דאם הוא מסופק אם בירך המוציא אינו חוזר ומברך, מדכתב "כשיאכל עודי"), ועכשיו שרוצה להמשיך לאכול הוא מסתפק אם צריך לברך, וע"ז כ' השעה"צ דאם ימנע מלהמשיך מלאכול, אין בזה חשש איסור, דסוף סוף הברכה כבר חלה על מה שהוא אכל.

במקום ספק ברכות האם ראוי רק לטעום קצת

אבל אם זהו הפשט בשעה"צ, דמי שהוא מסופק אם בירך ברכת הנהנין, באופן שכבר טעם קצת, מותר לו להחמיר ולא להמשיך לאכול, משום שעל הצד שכבר בירך, לא היתה ברכה לבטלה כיון שטעם קצת, עדיין יש להסתפק מה הדין כשהוא מסופק אם בירך ועדיין לא טעם, דאפשר בכה"ג יהיה מחוייב לטעום עכ"פ כל שהוא כדי שברכתו שהוא מסופק עליה לא תהיה לבטלה, ולכאורה הכי מבואר במ"ב (סי' ר"ג סק"ג) בשם הח"א זצ"ל ופירות אדומים שקורין פאזימקע"ס (ע' אג"מ או"ח ח"א סי' פ"ו שהם כמו תות שדה, אלא יותר קטנים מהם, והם גדלים בתוך היערות) הגדילים בתוך היערות מברך עליהם בפה"א, ואפילו אותן הגדילים בגנות, מסיק הח"א דנכון לכתחילה שיברך עליהן בפה"א, ובדיעבד כשבירך בפה"ע יאכל רק מעט כדי שלא תתבטל הברכה ולא יותר עכ"ל.

הרי מבואר דלכתחילה אין להמנע מלטעום במקום ספק ברכות, ויש לבאר טעם הדבר, דהחשש של "לא תשא" חמור יותר מהחשש שאוכל בלי ברכה. כמו"כ מבואר בשו"ע הנ"ל (סי' ר"ט ס"ג), דבכל הברכות אם הוא מסופק אם בירך, אינו מברך לא בתחילה ולא בסוף חוץ מברהמ"ז, אלא דהתם לא הזכירו הפוסקים שרק יטעום קצת ואח"כ יפסיק מלאכול שמא לא בירך.

אבל צריך להבין קצת, דהרי לפי הח"א (כלל נ"א סי' ט"ו) אם בירך בפה"ע, כיון שיש ספק בדבר, פסק דיאכל רק קצת, ולא יאכל יותר עד שיברך בפה"א על דבר אחר. והנה בשו"ע (סי' קע"ד ס"ד) יש מחלוקת אם ברכת בפה"ג בהבדלה לפני הסעודה פוטרת היין שישתה בתוך הסעודה, לכן לכתחילה יכוון שלא להוציא היין שבתוך הסעודה, ובדיעבד אם לא כוון כך, פוטר היין שבתוך הסעודה דספק ברכות דרבנן להקל, וק' טובא למה לא נאמר גם כאן דצריך להחמיר ולא לשתות יין בתוך הסעודה.

חילוק בספק ברכות בין ספק בדין לספק במציאות

והנה יש שרצו לטעון דיש לחלק בין ספק בדין לספק במציאות, דבאופן שיש ספק במציאות, כגון במי שמסופק אם בירך המוציא (סי' קס"ז ס"ט), בזה אמרינן שיכול להמשיך לאכול, משא"כ כשיש מחלוקת הפוסקים מה צריך לברך, בזה לא אמרינן ספק ברכות להקל, להתיר לו להמשיך לאכול, ולכן

פסק המ"ב (סי' ר"ג סק"ג) בשם הח"א לגבי פירות אדומים שקורין פאזימקא"ס דבדיעבד אם בירך עליהם בפה"ע במקום בפה"א, כיון דנחלקו הרא"ש והגאונים אם ברכתו בפה"ע או בפה"א, בזה לא אמרינן סב"ל להתיר לו להמשיך לאכול, אלא צריך להפסיק עד שיברך ברכה ודאית, אלא דמשום חשש ברכה לבטלה יאכל רק מעט.

ואם החילוק הזה נכון, אפשר להסביר מש"כ המ"ב (סי' ר"ו סק"י), דבשו"ע שם מבואר שאם היו לפניו פרי העץ ופרי האדמה, ובירך בפה"א ונתכוון לפטור פה"ע יצא, אבל המ"ב הביא שהשע"ת כי דיש חולקים ע"ז וס"ל דאפילו אם התכוון לפטור פה"ע המונח לפניו לא יצא וצריך לחזור ולברך בפה"ע, וברכת בפה"א לא היתה לבטלה כיון שחל על פה"א, אבל השע"ת כי דבדיעבד אין לחזור לברך דסב"ל, ולכן יותר טוב להיות נמלך שלא לאכול מיד פה"ע אלא לאחר זמן, ויחזור ויברך עליהן. הרי מבואר דכיון שיש מחלוקת הפוסקים אם ברכת בפה"א פטר פה"ע, לכתחילה צריך לעשות טצדקי שיוכל לברך בפה"ע ולא אמרינן שיכול להמשיך לאכול.

ביאור החילוק בין ספק בדין לספק במציאות

בביאור החילוק בין ספק במציאות לספק בדין, י"ל דבספק במציאות כיון שהוא ספק דרבנן, אנו תולים שבירך וא"צ לחזור ולברך, ולכן מותר לו להמשיך לאכול (לאפוקי מברהמ"ז שהיא דאורייתא, ובספק דאורייתא לא אמרינן סברא כזו), משא"כ בספיקא דדינא, לא שייך לומר שאנו תולים דהלכה היא כהמקילין, ולכן באופן שהדבר לא הוכרע לכל הדעות, ראוי להחמיר ולא ימשיך לאכול עד שיתאפשר לו לברך עליו.

קושי' מהרבה מקומות במ"ב דבמחלוקת הפוסקים לא החמיר שלא ימשיך לאכול

אבל אם החילוק הזה נכון, יש לתמוה על המ"ב בכמה וכמה מקומות, שבמחלוקת הפוסקים לא החמיר דלכתחילה אין להמשיך לאכול, וא"כ ק"ק לומר החילוק הנ"ל בין ספק במציאות לספק בדין. בשו"ע (סי' קע"ז ס"ב) נפסק שדברים הבאים אחרי הסעודה, לאחר שמשכו ידיהם מן הפת, טעונים ברכה בין לפנייהם ובין לאחריהם, וכי שם הבה"ל (ד"ה שאין אנו רגילים) דאמנם בשו"ע מבואר דגם על דייסא שהיא מן הדברים שבאים למזון ולשובע צריך לברך כשהביאווה לאחר שמשכו ידיהם מן הפת, אבל הרבה ראשונים חולקים וס"ל דאין לברך עליה, כיון שהיא עיקר הסעודה שבאה להשביע, וסיים הבה"ל כיון שיש מחלוקת הפוסקים בזה, סב"ל, ומשמע דמותר לו לאכלה, ולא כי שימנע מלאכלה אע"פ שהוא דבר השנוי במחלוקת.

וכן יש להעיר מהמבואר בשו"ע (סי' ר"ו ס"ג) דלא יפסיק בין הברכה לאכילה, והסביר הרמ"א דהיינו יותר מכדי דיבור, והוסיף המ"ב (סק"ב) דהפסק של שתיקה הוא רק לכתחילה, אבל בדיעבד כל שלא הסיח דעתו א"צ לחזור ולברך, והסביר השעה"צ (סק"ג) טעם הדבר משום שיש מחלוקת הראשונים וסב"ל, ולכאורה כיון שיש מחלוקת בדינא, הול"ל דמשום חומרא של "לא תשא" יטעם קצת ולא יאכל יותר עד שיעשה טצדקי לחייב א"ע לברך עוד פעם.

כמו"כ מבואר במ"ב (סי' ר"ח סק"ע) דאם בירך על היין בפה"ע, נחלקו הפוסקים אם י"ח, ולכן לא יברך משום סב"ל, ולא כי שרק יטעם קצת ואח"כ יפסיק מלשתותו, אע"פ שהנידון שם אינו ספק במציאות אם בירך, אלא מחלוקת הפוסקים.

ויש עוד הרבה ראיות לזה ואכמ"ל - ע' מ"ב (סי' ר"ב סק"ג) ושעה"צ (שם סק"ו), וכן במ"ב (שם סק"ט וסק"י וסק"י"א), וכן במ"ב (סי' ר"ה סק"י"א), וכן בשעה"צ (סי' ר"ב סק"ב).

סיכום לדינא

תבנא לדינא, מי שמסופק אם בירך ברכה ראשונה על המאכל שלפניו, נפסק בשו"ע שאינו חוזר ומברך, ומ"מ רע"א הביא שיהרהר את הברכה בלבו, ואמנם המ"ב כי בכמה מקומות שבשאלה של ספק ברכות יטעם קצת ולא ימשיך לאכול, אבל כאן בהלכה זו לא כ"כ. ואמנם השעה"צ חידש שמותר לו להחמיר על עצמו שלא לאכול, יש מקום לבאר שכתב כן באופן שכבר טעם קצת לפני שנפל הספק בלבו,

6

אבל אם עדיין לא טעם, משמע בשו"ע שיאכל ולא יברך שנית, ואמנם י"א שיברך שנית, ועל הצד שכבר בירך הרי ברכה שניה זו היא הפסק בין הברכה הראשונה לאכילתו, וממילא יכול לאכול על סמך הברכה השניה, אבל יש כמה עיקולי ופשוטי בעצה זו. יש לציין שאם הדבר אפשרי, בודאי עדיף שישמע הברכה ממי שהוא אחר, שבלא"ה מברך לעצמו.

ניתן לצפות ולהוריד את כל שיעורי מרן הרב שליט"א באתרנו:

<http://pninim.co.il/> תחת הלינק: **שיעורי הגאון רבי יום**

[טוב זנגר](#)